

زنان و شهر : مسکن، خدمات و محیط شهری

Les femmes et la ville: Logements, services et environnement urbain. OCDE
(Organisation de Cooperation et de Developpement Economiques)1995.

کتاب گزارش کاملی است از کنفرانس سازمان همکاری و توسعه اقتصادی که تحت عنوان «زنان و شهر : مسکن، خدمات و محیط شهری» دو سال پیش در پاریس برگزار شد. در این کنفرانس تعداد زیادی از دست اندرکاران و تصمیم گیرندگان بخش دولتی و خصوصی که در امور شهر و شهرسازی و تحکیم و تقویت نقش و مشارکت زنان در تدوین سیاست های شهری مطالعه و فعالیت داشتند شرکت کردند.

هدف اجلاس بهبود وضعیت زنان در شهر و نقش و مشارکت آنان در توسعه شهری و بررسی مسائل ناشی از نابرابریهای جنسی در گستره شهر بود. دورنمای این اجلاس که دو کنفرانس مهم جهانی را پیش رو داشت - یعنی چهارمین کنفرانس جهانی زن در پکن ۱۹۹۵ و دومین کنفرانس اسکان بشر II HABITAT در استانبول ۱۹۹۶ - شناسایی اهم مسائل ناشی از نابرابری میان زن و مرد در توسعه نهادهای شهری و در پی آن در سیاست گذاری های خرد و کلان را در دستور کار خود قرار داده بود.

کنفرانس دو موضوع محوری را در ارتباط با مسائل اقتصاد شهری با دیدگاه جنسیت مورد توجه

قرار داد. موضوع اول بیکاری بود که بخش مهم آن در شهرها ظاهر می شود و زنان بیشترین لطمه را از آن می بینند.

دومین موضوع به مسئله «جهانی شدن» که موجب تحول و دگرگونی ساختار تولید، مدیریت و تأمین مالی، توسعه تکنولوژیک و تبادل اطلاعات می انجامد، مربوط بود. زیرا هیچ یک از این پدیده ها به یکسان و به یک شکل زنان و مردان را تحت تأثیر قرار نمی دهند. باتوجه به اینکه زنان بیش از پیش برای تأمین مخارج خانواده خود ناگزیر به فعالیت درآمدزا هستند و نقشی حیاتی در بازار کار ایفا می کنند تا به آن حد که در بعضی حرفه ها شاهد زنانه شدن نیروی کار هستیم، تحول در برنامه ریزی، ارائه تسهیلات و خدمات و بازنگری در ساختار کنونی اقتصادی و اجتماعی از نقطه نظر جنسیتی الزامی به نظر می رسد.

در حوزه مسائل مربوط به اشتغال، پدیده هایی همچون اشتغال در محل زندگی، اشتغال نیمه وقت و اشتغال از راه دور می تواند امتیازاتی را برای زنان دربرداشته باشد. هرچند استفاده از فضای خصوصی خانه برای کار می تواند نتایج منفی ای برای زنان و روابط خانوادگی به همراه داشته باشد. تغییر ساختار خانواده یعنی افزایش خانواده های تک والدی و خانواده هایی که تحت سرپرستی زنان هستند باید استفاده متفاوت از تسهیلات و خدمات شهری و همچنین ضرورت طراحی مدلی از مسکن را موجب گردد. به عبارت دیگر ساختار مناسب و منطقی ای باید یافت که با نیازهای کنونی خانواده خوانا باشد.

از عواملی که در بازبینی برنامه ریزی های شهری دارای اهمیت است، تحول در سازماندهی فضا و در بهره برداری های متعدد از فضاست که به عنوان مثال منجر به استفاده محل زندگی به عنوان دفتر یا آتلیه می شود. این نوع کاربری از فضا نه تنها بر شرایط افشار کم درآمد که اکثر آنان را زنان تشکیل می دهند مفید می باشد بلکه نتایج چشمگیری در حفظ محیط زیست و بهداشت عمومی خواهد داشت. از آن جمله است کاهش آلودگی هوا و جلوگیری از اضطراب در اثر کاهش رفت و آمد در شهرهایی که در آنها محل کار و زندگی جدای از یکدیگر و با فاصله زیاد تعیین شده اند. آشکار است شهرهای کشورهای عضو همکاری و توسعه اقتصادی به گونه ای توسعه یافته اند که پاسخگوی نیاز فضای اقتصادی صنایع شهری و با تکیه بر «ساختارهای سنتی خانواده» و بر ذهنیت پذیرای تفاوت نقش میان زن و مرد باشند. سازمان شهری نیز براساس هنجارهای سنتی پایه ریزی شده است یعنی براساس تقسیم کار سنتی که مرد در کارهای تولیدی درآمدزا و خارج از منزل و زن در فعالیتهای بدون درآمد در کار خانگی فعال بوده است.

تغییرات بی شمار اجتماعی، اقتصادی و جمعیت شناختی و همچنین اهمیت محیط زیست از یکسو و تحولات ناشی از مشارکت وسیع زنان در بازار کار از سوی دیگر، کشورهای عضو این سازمان را برآن داشت که اصول و پایه هایی را که شهرسازی قرن نوزده و بیست برآن استوار بود، موضوع تجدیدنظر و بازبینی قرار دهند. سیاست شهری ای امروز جوابگو خواهد بود که منطبق بر ساختار امروزی حیات مدنی باشد. یعنی شهری که در آن محل زندگی و کار و اماکن تفریحی نزدیک به یکدیگر باشند. سیاستهایی که دسترسی شهروندان را به کار و به برنامه ها و تسهیلات دوران فراغت و امکان تربیت فرزندان را در بهترین شرایط و در امنیت کامل و بدون اضطراب ممکن می سازد.

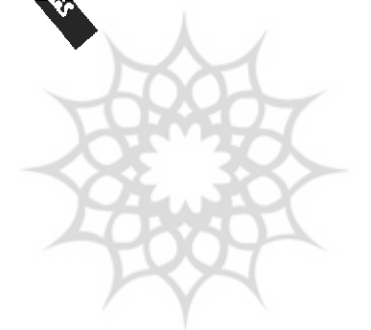
تجربه نشان داده است که چنانچه زیرساخت ها و خدمات عمومی و جمعی خوانا و مناسب با نوع استفاده زنان ارائه شوند، میزان استفاده از آنها به طور فزاینده ای بالا می رود. زیرا عمدتاً زنان هستند که بیشترین بهره را از خدمات جنبی و تسهیلات عمومی موجود در شهر می برند. به عبارت دیگر باتوجه به اینکه اکثرآ نگهداری کودکان و نیز افراد سالمند به عهده زنان واگذار می شود و همچنین به این دلیل که زنان اکثرآ توان مالی خرید وسیله نقلیه شخصی را ندارند، رسیدگی به امر حمل و نقل عمومی شهری و ارائه خدمات حمایتی برای کودکان و سالمندان، بیشترین خدمت را به زنان خواهد رسانید.

هم اینجاست که موضوع تجدیدتملك فضاهای عمومی به وسیله شهروندان اعم از زنان، مردان و کودکان مطرح می شود. زیرا با مسئولیتهای جدیدی که به عهده زنان است و نیز توجه ویژه ای که زنان به مسائل محیط زیست و امنیت دارند می بایست امکان مشارکت هرچه بیشتر زنان را در برنامه ریزی و تصمیم گیریهای شهری افزایش داد.

بدین ترتیب سیاستی که در سالهای اخیر و بویژه در امریکا، اساس کار خویش را بر تعبیه اماکن خصوصی گذاشته بود که هریک به کار شخصی اختصاص داشتند- یعنی محل تفریح خارج از شهر، محل خرید خارج شهر، محل ورزشی خارج شهر- سیاست مناسبی برای جلب مشارکت زنان نیست. بلکه سیاستی لازم است که بر تعداد وسعت اماکن عمومی و چند منظوره ای که در آنها زنان بتوانند با امنیت و سهولت بیشتر رفت و آمد کنند، بیفزاید. علاوه براین یک چنین سیاستی باعث حفظ و نگهداری شهر قدیمی و کمک به ماندگاری آن خواهد بود.

درواقع دست اندرکاران کنفرانس براین نظر بودند که باید پیش از هرچیز زنان را به منزله عامل و فاعل اقتصادی برابر با مردان نگرست و شهر را آماده مشارکت آنان ساخت زیرا که زنان از مسئولیت ها و حساسیت های ویژه ای برخوردارند و نقش فزاینده آنان در امور شهری، در کارآیی شهر و همخوانی محیط شهری با ساختارهای امروز اهمیت بسزایی دارد.

کتاب و ۱۳۳

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی